

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету економіки і управління

Підпис

Віталій КАРПЕНКО
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Ризикологія у сфері фінансів

Назва дисципліни

Галузь знань – 07 Управління та адміністрування

Спеціальність – 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Рівень вищої освіти – Перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Обсяг дисципліни – 5 кредитів ЄКТС, **Шифр дисципліни** – ОПП.09.

Мова навчання – українська

Статус дисципліни: обов'язкова (професійної підготовки)

Факультет – Економіки і управління

Кафедра – Фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Фінансів, банківської справи, страхування та фондového ринку															
Форма здобуття освіти			Курс	Семестр	Загальний обсяг		Кількість годин					Курсовий проект	Курсова робота	Форма семестрового контролю	
							Аудиторні заняття							Самостійна робота, у т.ч. ІРС	Залік
					Кредити ЄКТС	Години	Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття				
Д	3	5	5	150	50	16			34		100			+	
З	3	5	5	150	12	6			6		138			+	

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Робоча програма складена

Підпис(и) автора(ів)

канд. екон. наук, доц. **Олександр ФРАДИНСЬКИЙ**

Науковий ступінь, учене звання, Ім'я, ПРІЗВИЩЕ автора(ів)

Схвалена на засіданні кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Протокол від 17 червня 2025 № 12.

Зав. кафедри

Підпис

Ніла ХРУЩ

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Робоча програма розглянута та схвалена вченою радою Факультету економіки і управління

Голова вченої ради факультету

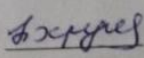
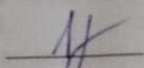
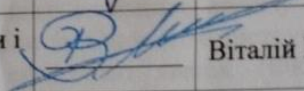
Підпис

Віталій КАРПЕНКО

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Хмельницький 2025

2 ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

Посада	Назва факультету	Підпис	Ініціали, прізвище
Завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, д.е.н., проф.	Факультет економіки і управління		Ніла ХРУЩ
Гарант освітньо-професійної програми, к.е.н., доц.	Факультет економіки і управління		Леся МАТВІЙЧУК
Декан	Факультет економіки і управління		Віталій КАРПЕНКО

3 ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна «Ризикологія у сфері фінансів» є обов'язковою дисципліною фахової підготовки і займає провідне місце у підготовці здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» в межах спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок».

Пререквізити – ОЗП 06 Університетська освіта та академічна доброчесність, ОЗП.08 Макро- та мікроекономіка, ОПП.04 Економіко-математичні методи і моделі.

Кореквізити – ОПП 13 Бюджетна система та казначейське обслуговування бюджетів, ОПП.14 Страхування та фінанси страхових організацій.

Відповідно до освітньої програми дисципліна має забезпечити:

– **компетентності**: Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК01); Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища. (ФК01); Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування) (ФК03); Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення (ФК10); Здатність ідентифікувати та оцінювати ризики у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, обґрунтовувати професійні рішення з врахуванням сучасних тенденцій, які характеризуються невизначеністю (ФК12);

– **програмні результати навчання**: Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем (ПРН01). Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем (ПРН10). Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності (ПРН12). Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів (ПРН14). Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні (ПРН18). Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань (ПРН19). Вміти ідентифікувати та оцінювати ризики у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, обґрунтовувати та приймати професійні рішення з врахуванням сучасних тенденцій, які характеризуються невизначеністю (ПРН24).

Мета дисципліни. Формування у студентів системи фахових компетентностей з теорії та практики формування та управління ризиками у ключових ланках фінансової сфери (державних фінансах, фінансах суб'єктів господарювання, банківській та страховій системах, фондовому ринку) і подальша адаптація отриманих знань у процес своєї діяльності за фахом.

Предмет дисципліни. Економічні відносини, що виникають у процесі виявлення, обліку, оцінювання та управління ризиком у сфері фінансів.

Завдання дисципліни. Надати студентам знання і практичні навички із особливостей формування, виявлення, ідентифікації, протидії та управління ризикам у сфері фінансів.

Результати навчання. Після вивчення дисципліни здобувач має: *досконало володіти* професійною термінологією та основними поняттями ризикології у сфері фінансів; *оцінювати* поточну ситуацію щодо генерування потенційних ризиків; *визначати* майбутні прибутки і збитки внаслідок формування ризиків у сфері фінансів; *обирати* оптимальні шляхи мінімізації фінансових ризиків; *характеризувати* реальний стан формування ризиків у фінансовому середовищі; *пояснювати* вплив фінансових ризиків на бізнес-середовище; *визначати* основні підходи, щодо вибору основних методів управління фінансовими ризиками; *використовувати* фінансовий інструментарій, щодо оцінки поточної ризикологічної ситуації на фінансовому ринку; *обчислювати* показники, які б характеризували ризиковість фінансової сфери.

4 Структура залікових кредитів дисципліни

Назва розділу (теми)	Кількість годин, відведених на:					
	Денна форма			Заочна форма		
	Лекції	Прак-тичні заняття	СРС	Лекції	Прак-тичні заняття	СРС
Тема 1. Ризикологія: концептуальні основи дослідження	2	4	13	2	2	17
Тема 2. Фінансові ризики: сутність, види та особливості управління	2	4	13			17
Тема 3. Вплив ризиків на фінанси суб'єктів господарювання	2	4	13			17
Тема 4. Податкові ризики	2	4	13	2	2	17
Тема 5. Митні ризики	2	4	13			17
Тема 6. Банківські ризики	2	4	13	2	2	17
Тема 7. Страхові ризики	2	4	12			18
Тема 8. Ризики на фондовому ринку	2	6	10			18
Разом:	16	34	100	6	6	138

5 Програма навчальної дисципліни

5.1 Зміст лекційного курсу

Номер лекції	Перелік тем лекцій, їх анотації	Кількість годин
1	Тема 1. Ризикологія: концептуальні основи дослідження. Ризикологія, як наука. Принципи ризикології. Розвиток наукових уявлень про ризик. Ризик у економічній теорії. Літ.: [2] с.8-14; [5] с.13-17; [7] с.9-15	2
2	Тема 2. Фінансові ризики: сутність, види та особливості управління. Поняття фінансового ризику. Класифікація фінансових ризиків. Поняття та принципи управління фінансовими ризиками. Літ.: [1] с.15-25; [3] с.20-29; [9] с.19-33	2
3	Тема 3. Вплив ризиків на фінанси суб'єктів господарювання. Суб'єкти господарювання як носії фінансового ризику. Класифікація фінансових ризиків суб'єкта господарювання. Оцінка фінансових ризиків суб'єкта господарювання. Методи нейтралізації фінансових ризиків суб'єктів господарювання. Літ.: [2] с.58-69; [5] с.22-34; [8] с.18-23	2
4	Тема 4. Податкові ризики. Сутність податкових ризиків. Класифікація податкових ризиків. Шляхи мінімізації податкових ризиків. Літ.: [4] с.82-103; [8] с.26-31; [10] с.18-23	2
5	Тема 5. Митні ризики. Ризики у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Митний ризик: сутність та фактори формування. Основи організації управління митними ризиками. Інструменти управління митними ризиками. [10] с.47-53; [11] с.78-90; [13] с.95-98	2
6	Тема 6. Банківські ризики. Сутність банківських ризиків. Види банківських ризиків. Кредитний ризик. Відсотковий ризик. Ризик незбалансованої ліквідності. Операційний ризик. Літ.: [1] с.72-81; [4] с.145-155; [12] с.43-44; [14] с.33-42;	2
7	Тема 7. Страхові ризики. Економічна природа ризиків сфери страхування. Роль і місце страхових ризиків у діяльності страхових компаній. Механізм управління ризиками у страховій діяльності. Літ.: [1] с.190-217; [3] с.188-195; [9] с. 135-148	2
8	Тема 8. Ризики на фондовому ринку. Цінні папери: поняття, дохідність та ризик. Характеристика фондового ринку та його учасників. Ризикоорієнтоване управління портфелем цінних паперів. Літ.: [1] с.210-218; [7] с.70-80; [9] с.182-189.	2
Разом:		16

Перелік оглядових лекцій для студентів заочної форми здобуття освіти

Номер лекції	Тема лекції	Кількість годин
1	Ризикологія та фінансові ризики: теоретичні та прикладні основи вивчення. Літ.: [1-14]	2
2	Генерація ризиків у сфері фінансового посередництва Літ.: [1-14]	2

3	Формування фінансових ризиків у сферах підприємницької діяльності та державних фінансів Літ.: [1-14]	2
Разом:		6

5.2 Зміст практичних занять

Перелік практичних занять для студентів денної форми здобуття освіти

№ практичного заняття	Тема практичного заняття	Кількість годин
1	Тема 1. Ризикологія: концептуальні основи дослідження. Літ.: [2] с.8-14; [5] с.13-17; [7] с.9-15	4
2	Тема 2. Фінансові ризики: сутність, види та особливості управління. Літ.: [1] с.15-25; [3] с.20-29; [9] с.19-33	4
3	Тема 3. Вплив ризиків на фінанси суб'єктів господарювання. Літ.: [2] с.58-69; [5] с.22-34; [8] с.18-23	4
4	Тема 4. Податкові ризики. Літ.: [4] с.82-103; [8] с.26-31; [10] с.18-23	4
5	Тема 5. Митні ризики. [10] с.47-53; [11] с.78-90; [13] с.95-98	4
6	Тема 6. Банківські ризики. Літ.: [1] с.72-81; [4] с.145-155; [12] с.43-44; [14] с.33-42;	4
7	Тема 7. Страхові ризики. Літ.: [1] с.190-217; [3] с.188-195; [9] с. 135-148	4
8	Тема 8. Ризики на фондовому ринку. Літ.: [1] с.210-218; [7] с.70-80; [9] с.182-189.	6
Разом:		34

Перелік практичних занять для студентів заочної форми здобуття освіти

№ з/п	Тема практичного заняття	Кількість годин
1	Ризикологія та фінансові ризики: теоретичні та прикладні основи вивчення. Літ.: [1-14]	2
2	Генерація ризиків у сфері фінансового посередництва Літ.: [1-14]	2
3	Формування фінансових ризиків у сферах підприємницької діяльності та державних фінансів Літ.: [1-14]	2
Разом:		6

5.3 Зміст самостійної (у т.ч. індивідуальної) роботи

Самостійна робота студентів усіх форм здобуття освіти полягає у систематичному опрацюванні програмного матеріалу з відповідних джерел інформації, підготовці до практичних занять, виконанні індивідуальних завдань, тестування з теоретичного матеріалу тощо. Студенти заочної форми здобуття освіти виконують ще й контрольну роботу. Вимоги до її виконання та варіанти визначаються методичними рекомендаціями до виконання контрольних робіт, які кожний здобувач вищої освіти отримує у викладача у період настановної сесії. Крім цього до послуг студентів сторінка навчальної дисципліни у Модульному середовищі для навчання, де

розміщені Робоча програма дисципліни та необхідні документи з її навчально-методичного забезпечення.

Зміст самостійної роботи студентів денної форми здобуття освіти

Ном- ер тиж- ня	Вид самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т1, підготовка до практичного заняття.	6
2	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т1, підготовка до практичного заняття.	7
3	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т2, підготовка до практичного заняття.	6
4	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т2, підготовка до практичного заняття.	7
5	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т3, підготовка до практичного заняття.	6
6	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т3, підготовка до практичного заняття.	7
7	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т4, підготовка до практичного заняття. Вибір теми ІДЗ.	6
8	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т4, підготовка до практичного заняття. Виконання ІДЗ.	7
9	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т5, підготовка до практичного заняття. Підготовка до тестового контролю з тем 1-4. Виконання ІДЗ.	6
10	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т5, підготовка до практичного заняття. Підготовка до тестового контролю з тем 1-8. Виконання ІДЗ.	7
11	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т6, підготовка до практичного заняття. Виконання ІДЗ.	6
12	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т6, підготовка до практичного заняття. Виконання ІДЗ.	7
13	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т7, підготовка до практичного заняття. Виконання ІДЗ.	6
14	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т7, підготовка до практичного заняття. Виконання ІДЗ.	6
15	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т8, підготовка до практичного заняття. Виконання ІДЗ.	4
16	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т8, підготовка до практичного заняття. Підготовка до тестового контролю з тем 9-16. Здача ІДЗ	4
17	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т8, підготовка до практичного заняття. Підготовка до тестового контролю з тем 5-8.	2
Разом:		100

На самостійне опрацювання студентів виносяться визначені у методичних рекомендаціях до практичних занять та самостійної роботи питання з кожної теми. Керівництво самостійною роботою та контроль за виконанням індивідуального завдання здійснюється викладачем згідно з розкладом консультацій у позаурочний час.

Вимоги до виконання контрольної роботи (для студентів заочної форми здобуття освіти) та індивідуального домашнього завдання (для студентів денної форми здобуття освіти) викладені в Модульному середовищі для навчання на сторінці навчальної дисципліни.

6 Технології та методи навчання

Процес навчання з дисципліни ґрунтується на використанні традиційних та сучасних технологій, зокрема: лекції (з використанням методів проблемного навчання і візуалізації); практичні заняття (бесіда, демонстрування, спостереження, з використанням кейсів, розв'язування задач, презентацій), самостійна робота (індивідуальне домашнє завдання, опрацювання теоретичного матеріалу).

Процес навчання з дисципліни ґрунтується на використанні традиційних та сучасних технологій та методів навчання, зокрема: методи навчання за джерелом передачі і сприймання інформації (словесні (пояснення, дискусія, консультування), практичні (інструктування, розв'язування ситуаційних задач), наочні (демонстрування, ілюстрування, спостереження); за логікою передачі і сприймання навчальної інформації; за рівнем самостійності пізнавальної діяльності (методи проблемного викладу, частково пошукові, дослідницькі); методи стимулювання і мотивації учіння, інтерактивні; метод аналізу конкретних ситуацій (case-study) з використанням технологій візуалізації, інформаційно-комунікаційних та технології дистанційного навчання (сервіс для проведення онлайн конференцій Zoom, Модульне середовище для навчання тощо).

7 Методи контролю

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять, а також у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочою програмою і графіком освітнього процесу.

При цьому використовуються такі методи поточного контролю:

- усне опитування;
- тестовий контроль теоретичного матеріалу;
- оцінювання результатів роботи на практичних заняттях (розв'язування задач, участь у обговоренні ситуацій, самостійні роботи);
- оцінювання результатів виконання індивідуального домашнього завдання.

При виведенні підсумкової семестрової оцінки враховуються результати як поточного контролю, так і підсумкового контролю, який проводиться з усього матеріалу дисципліни за білетами, попередньо розробленими і затвердженими на засіданні кафедри. Здобувач вищої освіти, який набрав з будь-якого виду навчальної роботи, суму балів нижчу за 60 відсотків від максимального балу, не допускається до семестрового контролю, поки не виконає обсяг роботи, передбачений Робочою програмою. Здобувач вищої освіти, який набрав позитивний середньозважений бал (60 відсотків і більше від максимального балу) з усіх видів поточного контролю і не склав іспит, вважається таким, який має академічну заборгованість. Ліквідація академічної заборгованості із семестрового контролю здійснюється у період екзаменаційної сесії або за графіком, встановленим деканатом відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ».

8 Політика дисципліни

Політика навчальної дисципліни загалом визначається системою вимог до здобувача вищої освіти, що передбачені чинними положеннями Університету про організацію і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу. Зокрема, проходження інструктажу з техніки безпеки; відвідування занять з дисципліни є обов'язковим. За об'єктивних причин (підтверджених документально) теоретичне навчання за погодженням із лектором може відбуватись в індивідуальному режимі. Успішне опанування дисципліни і формування фахових компетентностей і програмних результатів навчання передбачає необхідність підготовки до практичних занять (вивчення теоретичного матеріалу з теми, активно працювати на занятті, розв'язувати задачі, брати участь у дискусіях щодо прийнятих рішень при виконанні здобувачами задач).

Здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт у встановлені терміни, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. Пропущене практичне заняття здобувач зобов'язаний відпрацювати у встановлений викладачем термін, але не пізніше, ніж за два тижні до кінця теоретичних занять у семестрі.

Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється за результатами опитування під час практичних занять, тестування й виконання індивідуального домашнього завдання. Виконання індивідуального завдання завершується його здачею на перевірку у терміни, встановлені графіком самостійної роботи. У якості ІДЗ здобувач може підготувати реферат або тези доповіді на конференцію за однією з тем навчальної дисципліни при дотриманні узгоджених з викладачем термінів його виконання.

Здобувач вищої освіти, виконуючи самостійну роботу з дисципліни, має дотримуватися політики доброчесності (заборонені списування, підказки, плагіат, використання штучного інтелекту (без вірного цитування)). У разі порушення політики академічної доброчесності в будь-яких видах навчальної роботи здобувач вищої освіти отримує незадовільну оцінку і має повторно виконати завдання з відповідної теми (виду роботи), що передбачені робочою програмою. Будь-які форми порушення академічної доброчесності під час вивчення навчальної дисципліни не допускаються та не толеруються.

У межах вивчення навчальної дисципліни здобувачам вищої освіти передбачено визнання і зарахування результатів навчання, набутих шляхом неформальної освіти, що розміщені на доступних платформах (<https://prometheus.org.ua/>, <https://ugf.academy/>, <https://impactorium.org.uk/>, <https://vumonline.ua/>, <https://www.coursera.org/>), які сприяють формування компетентностей і поглибленню результатів навчання, визначених робочою програмою дисципліни, або забезпечують вивчення відповідної теми та/або виду робіт з програми навчальної дисципліни (детальніше у Положенні про порядок визнання та зарахування результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ).

9 Оцінювання результатів навчання студентів у семестрі

Оцінювання академічних досягнень здобувача вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». При поточному оцінюванні виконаної здобувачем роботи з кожної структурної одиниці і отриманих ним результатів викладач виставляє йому певну кількість балів із призначених робочою програмою для цього виду роботи. При цьому кожна структурна одиниця (робота) може бути зарахована, якщо здобувач набрав не менше 60 відсотків (мінімальний рівень для позитивної оцінки) від максимально можливої суми балів, призначеної структурній одиниці.

Будь-які форми порушення академічної доброчесності не допускаються та не толеруються.

Отриманий здобувачем бал за зарахований вид навчальної роботи (структурну одиницю) після її оцінювання викладач виставляє в електронному журналі обліку успішності здобувачів вищої освіти. За умови виконання усіх видів навчальної роботи за результатами поточного контролю протягом вивчення навчальної дисципліни, встановлених її Робочою програмою, здобувач денної форми здобуття освіти з навчальної дисципліни, підсумковим контролем для якої є іспит, може набрати до 60 балів (здобувач заочної форми – до 50 балів). Позитивну підсумкову оцінку здобувач може отримати, якщо за результатами поточного та підсумкового контролів набере від 60 до 100 балів. Семестрова підсумкова оцінка розраховується в автоматизованому режимі в інформаційній підсистемі «Електронний журнал» (ІС «Електронний університет») і відповідно до накопиченої суми балів визначається оцінка за інституційною шкалою та шкалою ЄКТС (див. таблицю Співвідношення...), яка заноситься в екзаменаційну відомість, а також до Індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти.

Структурування дисципліни за видами навчальної роботи і оцінювання результатів навчання студентів денної форми здобуття освіти у 5 семестрі

Аудиторна робота								Контрольні заходи		Самостійна робота	Семестровий контроль	Разом
П'ятий семестр												Сума балів
Практичні заняття (мінімум – 8 контрольних точок)								Тестовий контроль:		ІДЗ*	Іспит	
1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	13-14	15-17	T*1-5	T6-15			
Кількість балів за вид навчальної роботи (мінімум-максимум)												
3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	6-10	24-40	60-100**
24-40								6-10		6-10	24-40	

Примітка: *ІДЗ – індивідуальне домашнє завдання; Т* – тема навчальної дисципліни;

**За набрану з будь-якого виду навчальної роботи з дисципліни кількість балів, нижче встановленого мінімуму, здобувач отримує незадовільну оцінку і має її перездати у встановлений викладачем (деканом) термін. Інституційна оцінка встановлюється відповідно до таблиці «Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС».

Структурування дисципліни за видами навчальної роботи і оцінювання результатів навчання студентів заочної форми здобуття освіти

Аудиторна робота			Самостійна, індивідуальна робота				Семестровий контроль	Разом
П'ятий семестр								Сума балів
Практичне заняття			Контрольна робота		Тестовий контроль		Іспит	
1	2	3	Якість виконання	Захист роботи	T1-5	T6-15		
Кількість балів за кожний вид навчальної роботи (мінімум-максимум)								
3-5	3-5	3-5	12-20	3-5	3-5	3-5	30-50	60-100

Оцінювання якості виконання контрольної роботи студентами заочної форми здобуття освіти

Контрольна робота передбачає виконання трьох завдань – два теоретичних і одне – практичне (розв'язок задачі). Кількість завдань у контрольній роботі залежно від особливостей дисципліни визначає кафедра. Зміст завдань наведено в методичних рекомендаціях до виконання контрольної роботи. При оцінюванні контрольної роботи враховуються якість її виконання та захист, кожен з цих показників оцінюються максимально: кожне з теоретичних завдань – 5 балами, практичне завдання 10 балами, загальна максимальна сума балів становить 20. Критерії оцінювання контрольної роботи:

Таблиця – Розподіл балів між завданнями контрольної роботи здобувача вищої освіти

Види завдань	Для кожного окремого виду завдань		
	Мінімальний (достатній) бал	Потенційні позитивні бали* (середній бал)	Максимальний (високий) бал
Теоретичне питання № 1	3	4	5
Теоретичне питання № 2	3	4	5
Практичне завдання	6	8	10
Всього балів	12		20

Примітка. *Позитивний бал за контрольну роботу, відмінний від мінімального (12 балів) та максимального (20 балів), знаходиться в межах 13-19 балів та розраховується як сума балів за усі структурні елементи (завдання) контрольної роботи.

Кожне завдання контрольної роботи здобувача вищої освіти оцінюється з використанням нижченаведених у таблиці критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти (щодо визначення достатнього, середнього та високого рівня досягнення здобувачем запланованих ПРН та сформованих компетентностей).

Оцінювання на практичних заняттях

Оцінка, яка виставляється за практичне заняття, складається з таких елементів: усне опитування студентів на знання теоретичного матеріалу з теми; вільне володіння студентом спеціальною термінологією і уміння професійно обґрунтувати прийняті рішення при розв'язуванні задач; результати самостійних робіт.

При оцінюванні результатів навчання здобувачів вищої освіти на практичних заняттях викладач користується наведеними нижче критеріями:

Таблиця – Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти

Оцінка та рівень досягнення здобувачем запланованих ПРН та сформованих компетентностей	Узагальнений зміст критерія оцінювання
Відмінно (високий)	Здобувач вищої освіти глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає логічний виклад відповіді мовою викладання (в усній або у письмовій формі), демонструє якісне оформлення завдань, розуміє специфіку діяльності фінансових посередників, вміє аналізувати їх на помилки та виправляти їх, шукати взаємозв'язки між фінансовими процесами. Здобувач не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки, демонструє практичні навички з вирішення фахових завдань. При відповіді допустив дві–три несуттєві <i>похибки</i> .
Добре (середній)	Здобувач вищої освіти виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання правил, закономірностей тощо. Відповідь здобувача вищої освіти будується на основі самостійного мислення. Здобувач вищої освіти у відповіді допустив дві–три <i>несуттєві помилки</i> .
Задовільно (достатній)	Здобувач вищої освіти виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь здобувача вищої освіти будується на рівні репродуктивного мислення, здобувач вищої освіти має слабкі знання структури навчальної дисципліни, допускає неточності і <i>суттєві помилки</i> у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим, набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно (недостатній)	Здобувач вищої освіти виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється здобувачеві вищої освіти, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення навчальної дисципліни.

ІДЗ здобувача вищої освіти оцінюється аналогічно з використанням вищенаведених у таблиці критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти (мінімальний позитивний бал – 6 балів, максимальний – 10 балів). При підготовці тез доповідей на конференцію у якості ІДЗ здобувач вищої освіти отримує максимальний бал (10) за його виконання.

Оцінювання результатів тестового контролю

Кожен з двох тестів, передбачених робочою програмою, складається із 25 тестових завдань. Максимальна сума балів, яку може набрати студент за результатами тестування, складає 5.

Відповідно до таблиці структурування видів робіт за тематичний контроль здобувач залежно від кількості правильних відповідей може отримати від 3 до 5 балів:

Таблиця – Розподіл балів в залежності від наданих правильних відповідей на тестові завдання

Кількість правильних відповідей	1–13	14–16	17–22	23–25
Відсоток правильних відповідей	0-59	60-74	75-89	90-100
Кількість балів	-	3	4	5

На тестування відводиться 25 хвилин. Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. Студент може також пройти тестування і в онлайн режимі у Модульному середовищі для навчання на сторінці навчальної дисципліни. Тестування здобувачів вищої освіти у Модульному середовищі для навчання автоматично оцінюються за критеріями, наведеними у таблиці вище.

При отриманні негативної оцінки тест слід перездати до терміну наступного контролю.

Оцінювання результатів підсумкового семестрового контролю (іспит)

Освітня програма передбачає підсумковий семестровий контроль з дисципліни у формі іспиту, завданням якого є системне й об'єктивне оцінювання як теоретичної, так і практичної підготовки здобувача з навчальної дисципліни. Складання іспиту відбувається за попередньо розробленими і затвердженими на засіданні кафедри білетами. Відповідно до цього в екзаменаційному білеті пропонується поєднання питань як теоретичного (в т.ч. у тестовій формі), так і практичного характеру.

Таблиця – Оцінювання результатів підсумкового семестрового контролю здобувачів денної форми здобуття освіти (40 балів для підсумкового контролю)

Види завдань	Для кожного окремого виду завдань		
	Мінімальний (достатній) бал (задовільно)	Потенційні позитивні бали* (середній бал) (добре)	Максимальний (високий) бал (відмінно)
Теоретичне питання № 1	6	8	10
Теоретичне питання № 2	6	8	10
Тестове завдання	12	16	20
Разом:	24		40

Примітка. *Позитивний бал за іспит, відмінний від мінімального (24 бали) та максимального (40 балів), знаходиться в межах 25-39 балів та розраховується як сума балів за усі структурні елементи (завдання) іспиту.

Таблиця – Оцінювання результатів підсумкового семестрового контролю здобувачів заочної форми здобуття освіти (50 балів для підсумкового контролю)

Види завдань	Для кожного окремого виду завдань
--------------	-----------------------------------

	Мінімальний (достатній) бал (задовільно)	Потенційні позитивні бали* (середній бал) (добре)	Максимальний (високий) бал (відмінно)
Теоретичне питання № 1	10	13	15
Теоретичне питання № 2	10	13	15
Тестове завдання	10	14	20
Разом:	30		50

Примітка. *Позитивний бал за іспит, відмінний від мінімального (30 балів) та максимального (50 балів), знаходиться в межах 31-49 балів та розраховується як сума балів за усі структурні елементи (завдання) іспиту.

Для кожного окремого виду завдань підсумкового семестрового контролю застосовуються критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти, наведені вище (**Таблиця – Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти**).

Таблиця – Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Рейтингова шкала балів	Інституційна шкала (Опис рівня досягнення здобувачем вищої освіти запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни)	
		Залік	Іспит/диференційований залік
A	90-100	Зараховано	Відмінно/Excellent – високий рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни, що свідчить про безумовну готовність здобувача до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
B	83-89		Добре/Good – середній (максимально достатній) рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни та готовності до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
C	73-82		Задовільно/Satisfactory – Наявні мінімально достатні для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом результати навчання з навчальної дисципліни
D	66-72		
E	60-65		
FX	40-59	Незараховано	Незадовільно/Fail – Низка запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни відсутня. Рівень набутих результатів навчання є недостатнім для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
F	0-39		Незадовільно/Fail – Результати навчання відсутні

Підсумкова семестрова оцінка за інституційною шкалою і шкалою ЄКТС визначається в автоматизованому режимі після внесення викладачем результатів оцінювання з усіх видів робіт до електронного журналу. Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС у наведеній нижче таблиці.

Семестровий іспит виставляється, якщо загальна сума балів, яку набрав студент з дисципліни за результатами поточного та підсумкового контролю, знаходиться у межах від 60 до 100 балів. При цьому за інституційною шкалою ставиться оцінка «відмінно/добре/задовільно», а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній студентом сумі балів відповідно до таблиці Співвідношення.

11. Питання для самоконтролю результатів навчання

1. Охарактеризуйте ризикологію як міждисциплінарну науку.
2. Назвіть основні етапи розвитку ризикології.
3. Сформулюйте основні наукові погляди на розуміння категорії ризику.
4. Характеристика понять «невизначеність» та «ризик».

5. Наведіть приклади економічних рішень, обтяжених ризиком.
6. Поясніть природу економічного ризику.
7. Проаналізуйте систему постулатів стосовно ризику як економічної категорії. Наведіть відповідні приклади.
8. Дайте визначення економічного ризику і поясніть його сутність.
9. Поясніть основні причини виникнення економічного ризику.
10. За якими ознаками класифікують фінансові ризики суб'єкта господарювання?
11. Чи всі комерційні ризики є фінансовими?
12. Які основні характеристики мають фінансові ризики суб'єктів господарювання?
13. На які види поділяють фінансові ризики підприємства і у чому проявляється їх суть?
14. Фінансові ризики – це спекулятивні ризики?
15. Які головні суб'єкти господарювання є носіями фінансових ризиків?
16. Від чого залежить склад різновидів фінансових ризиків суб'єктів господарювання?
17. Чи має залежність величина ступеня ризику від невизначеності підприємницької діяльності?
18. Як визначають поняття ризику неплатоспроможності підприємства?
19. Які зовнішні та внутрішні джерела виникнення ризику неплатоспроможності підприємства?
20. Назвіть основні причини формування ризиків у сфері оподаткування.
21. Назвіть основні причини формування ризиків у зовнішньоекономічній сфері.
22. Дайте характеристику податковим ризикам.
23. Дайте характеристику митним ризикам.
24. Назвіть основні методи управління митним ризиком.
25. Назвіть основні методи управління податковим ризиком.
26. Які різновиди входять до складу фінансових ризиків банківської установи і як визначають їх суть?
27. Які методи застосовують при управлінні відсотковим ризиком банківської установи?
28. Які методи застосовують при управлінні операційним ризиком банківської установи?
29. Які методи застосовують при управлінні валютним ризиком?
30. Яке місце займає управління фінансовими ризиками у системі ризик-менеджменту в банку та до чого зводиться його суть?
31. Які ризики включаються до власних ризиків страхової компанії та як їх визначають?
32. На які види поділяють фінансові ризики підприємства та у чому проявляється їх суть?
33. На які групи поділяють методи управління кредитним ризиком, виходячи з причин його виникнення?
34. Які види страхування фінансових ризиків можуть пропонувати страхові компанії?
35. Які основні елементи включає стратегія управління ризиками страховика?
36. Поясніть поняття «портфель цінних паперів» та охарактеризуйте процес його формування?
37. Дайте характеристику основним методам управління портфелем цінних паперів.
38. Венчурний капітал – це різноманітні портфельні інвестиції?
39. Венчурні інвестиції мають мінімальний ступінь ризику?
40. Розкрийте зміст основних етапів процесу управління ризиком.

12 Навчально-методичне забезпечення

Освітній процес з дисципліни «Ризикологія у сфері фінансів» забезпечений необхідними навчально-методичними матеріалами, що розміщені в Модульному середовищі для навчання MOODLE:

1. Курс «Ризикологія у сфері фінансів». <https://msn.khmnu.edu.ua/course/view.php?id=9953>
2. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти денної форми навчання з дисципліни «Ризикологія у сфері фінансів». URL: <https://msn.khmnu.edu.ua/course/view.php?id=9953>

3. Методичні вказівки до практичних занять та контрольної роботи для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання з дисципліни «Ризикологія у сфері фінансів». URL: <https://msn.khmnu.edu.ua/course/view.php?id=9953>

14. Рекомендована література:

Основна

1. Куцик П.О. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. / Куцик П.О., Т.Г. Васильців, В.М. Сороківський, В.І. Стефаняк, М.В. Сороківська – Львів : Растр-7, 2016. 318 с.
2. Куцик А. П. Управління ризиками : навчальний посібник / А.П. Куцик. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 119 с.
3. Лактіонова О.А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник / О.А. Лактіонова. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.
4. Скопенко Н.С. Економічні ризики: методи вимірювання та управління : навчальний посібник / Н. С. Скопенко, І. В. Федулова, Л. В. Мазник, О. М. Кириченко, Л. І. Удворгелі ; за заг. ред. Н. С. Скопенко. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2021. 348 с.
5. Стешенко, О. Д. Ризикологія : навч. посіб. / О. Д. Стешенко. Харків : УкрДУЗТ, 2019. 180 с.

Додаткова

6. Долінський Л.Б. Фінансовий ризик-менеджмент : навч. посібник. / Л.Б. Долінський. Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2022. 132 с.
7. Кігель В. Р. Ризикологія: теоретичні основи та прикладні задачі, моделі і методи : навч. посіб. для студ. економ. спеціальностей / В. Р. Кігель. Київ : Міленіум, 2017. 230 с.
8. Кнейслер О.В. Фінансові ризики суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О. В. Кнейслер, Т. В. Письменна, В. В. Костецький, Н. П. Лубкей. Тернопіль: Осадця Ю. В., 2017. 138 с.
9. Пікус, Р. В. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. / Р. В. Пікус. Київ : Знання, 2010. 598 с.
10. Разумей Г.Ю. Аналіз ризиків у митній справі : навчальний посібник / Г. Ю. Разумей, М. М. Разумей. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. 245 с.
11. Система управління ризиками в державній митній справі України: монографія / за заг. ред. О.А. Фрадинського. Хмельницький: ФОП Стрихар А.М., 2019. 226 с.
12. Фрадинський О.А. Платіжні системи: сутність, еволюція та ризики функціонування. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 4(55). С.42-47.
13. Фрадинський О.А. Розвиток системи управління митними ризиками в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. №21. С.94-101
14. Фурсова В.А. Ризикологія : навч. посіб. / В. А. Фурсова. Харків : Нац.аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2021. 64 с

15 Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека університету. [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://library.khmnu.edu.ua/>.
2. Інституційний репозитарій ХНУ. [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/?locale=uk>.
3. Модульне середовище для навчання. [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <https://msn.khmnu.edu.ua/>.

РИЗИКОЛОГІЯ У СФЕРІ ФІНАНСІВ

Тип (статус) дисципліни	Обов'язкова фахової підготовки
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Мова викладання	Українська
Семестр	П'ятий
Кількість призначених кредитів ЄКТС	5,0
Форми навчання, для яких викладається дисципліна	Денна/заочна

Результати навчання. *досконало володіти* професійною термінологією та основними поняттями ризикології у сфері фінансів; *оцінювати* поточну ситуацію щодо генерування потенційних ризиків; *визначати* майбутні прибутки і збитки внаслідок формування ризиків у сфері фінансів; *обирати* оптимальні шляхи мінімізації фінансових ризиків; *характеризувати* реальний стан формування ризиків у фінансовому середовищі; *пояснювати* вплив фінансових ризиків на бізнес-середовище; *визначати* основні підходи, щодо вибору основних методів управління фінансовими ризиками; *використовувати* фінансовий інструментарій, щодо оцінки поточної ризикологічної ситуації на фінансовому ринку; *обчислювати* показники, які б характеризували ризиковість фінансової сфери.

Зміст навчальної дисципліни. Ризикологія: концептуальні основи дослідження Фінансові ризики: сутність, види та особливості управління. Вплив ризиків на фінанси суб'єктів господарювання. Податкові ризики. Митні ризики. Банківські ризики. Страхові ризики. Ризики на фондовому ринку.

Пререквізити – ОЗП 06 Університетська освіта та академічна доброчесність, ОЗП.08 Макро- та мікроекономіка, ОПП.04 Економіко-математичні методи і моделі.

Кореквізити – ОПП 13 Бюджетна система та казначейське обслуговування бюджетів, ОПП.14 Страхування та фінанси страхових організацій.

Запланована навчальна діяльність.* Мінімальний обсяг навчальних занять в одному кредиті ЄКТС навчальної дисципліни для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за денною формою здобуття освіти становить 10 годин; для заочної форми – 2–3 години на 1 кредит ЄКТС.

Форми (методи) навчання: лекції (з використанням методів проблемного навчання і візуалізації); практичні заняття (бесіда, демонстрування, спостереження, з використанням кейсів, розв'язування задач, презентацій), самостійна робота (індивідуальне домашнє завдання, опрацювання теоретичного матеріалу).

Форми оцінювання результатів навчання: усне та письмове опитування (самостійні роботи), виконання практичних завдань (задач), кейсів, тестування, виконання індивідуального домашнього завдання.

Вид семестрового контролю: іспит.

Навчальні ресурси:

1. Долінський Л.Б. Фінансовий ризик-менеджмент : навч. посібник. / Л.Б. Долінський. Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2022. 132 с.
2. Кущик А. П. Управління ризиками : навчальний посібник / А.П. Кущик. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 119 с.
3. Лактіонова О.А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник / О.А, Лактіонова. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.
4. Скопенко Н.С. Економічні ризики: методи вимірювання та управління : навчальний посібник / Н. С. Скопенко, І. В. Федулова, Л. В. Мазник, О. М. Кириченко, Л. І. Удворгелі ; за заг. ред. Н. С. Скопенко. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2021. 348 с.
5. Фурсова В.А. Ризикологія : навч. посіб. / В. А. Фурсова. Харків : Нац.аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2021. 64 с
6. Модульне середовище. URL: <https://msn.khmnu.edu.ua/>.
7. Електронна бібліотека. URL: <http://library.khmnu.edu.ua/>.

Викладач: канд. екон. наук, доц. Олександр Фрадинський

Примітка: *Мінімальний обсяг навчальних занять в одному кредиті ЄКТС навчальної дисципліни для *другого* (магістерського) та *третього* (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти за денною формою здобуття освіти становить 8 годин; для заочної форми – 2–3 години на 1 кредит ЄКТС.